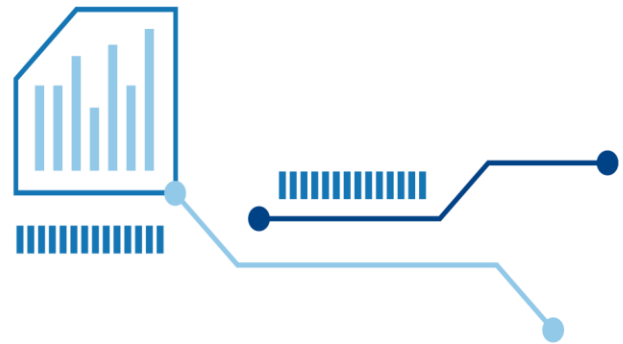

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

TEHRAN CHAMBER OF COMMERCE,
INDUSTRIES, MINES AND AGRICULTURE

گزارش‌های منتخب

خرداد ۱۴۰۳

معاونت بررسی‌های اقتصادی

معاونت بررسی های اقتصادی با هدف اطلاع رسانی و ارتقاء سطح آگاهی های فعالان بخش خصوصی و با به کارگیری ظرفیت های نخبگان، دانشگاه ها و موسسات تحقیقاتی، در راستای دستیابی به اهداف بلندمدت اتاق بازرگانی تهران در زمینه های گوناگون اقتصادی از جمله مسائل اقتصاد کلان، محیط کسب و کار و تجارت بین الملل به طور مستمر اقدام به انتشار گزارش ها و پژوهش های اقتصادی با استفاده از داده ها و اطلاعات منابع معتبر رسمی داخلی و بین المللی می کند.

اتاق بازرگانی تهران به منظور بهبود کمی و کیفی گزارشات خود از نظرات، انتقادات و پیشنهادات مخاطبین استقبال می نماید.

- ۴ اقتصادنج (۵)؛ نمایی از آخرین آمارهای اقتصادی کشور
- ۵ مروری بر تراز تجاری منفی ایران در سال ۱۴۰۲
- ۶ مزایای حذف کارت بازرگانی و استقرار نظام عضویت فراگیر
- ۷ ارتقای عملکرد نظام مالیاتی بانگه بر فناوری های نسل چهارم صنعت
- ۸ مشارکت عمومی - خصوصی: درس هایی از کشورهای در حال توسعه

اقتصاد سنج (۵)؛ نمایی از آخرین آمارهای اقتصادی کشور

معاونت بررسی‌های اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران، در راستای افزایش آگاهی فعالان بخش خصوصی به ویژه هیات نمایندگان محترم اتاق، اقدام به گردآوری و تنظیم نوشتار حاضر نموده است. در این نوشتار، بر اساس تازه‌ترین آمارهای اقتصادی منتخب و با تکیه بر منابع رسمی داخلی و خارجی نمایی از اقتصاد کشور به تصویر کشیده شده است که شامل موارد زیر است:

- اهرم‌های رشد پنج سال آتی
- بازار مسکن استان تهران
- شاخص قیمت مصرف‌کننده
- شاخص مدیران خرید صنعت
- تولید و قیمت نفت خام اوپک
- تجارت کالایی غیرنفتی
- بازارهای خرده فروشی
- تامین مالی بازار بانکی
- تامین مالی بازار سرمایه

مروری بر تراز تجاری منفی ایران در سال ۱۴۰۲

در سال ۱۴۰۲، تجارت غیرنفتی ایران با کاهش سرعت رشد، برای سومین سال متوالی افزایش یافته و رشد ۱.۱ درصدی را نسبت به سال ۱۴۰۱ تجربه کرده است. این رشد عمدتاً از محل واردات حاصل شده و در مقابل آن صادرات غیرنفتی کشور کاهش یافته است. بر اساس آمارهای گمرک جمهوری اسلامی ایران، حدود ۱۳۶ میلیون تن کالای غیرنفتی به ارزش تقریبی ۵۰ میلیارد دلار صادر و در مقابل ۳۹ میلیون تن کالا به ارزش حدود ۶۶ میلیارد دلار به کشور وارد شده است. این امر باعث شده تا تراز تجاری ایران با کسری ۱۷ میلیارد دلاری مواجه شود که نسبت به سال قبل سه برابر افزایش یافته است. صادرات غیرنفتی ایران در سال ۱۴۰۲ نسبت به سال قبل حدود ۹ درصد کاهش یافته است که دلیل عمده آن را می‌توان کاهش ارزش صادرات گاز طبیعی مایع شده و پلی اتیلن عنوان نمود. در مقابل، واردات کشور با افزایش ۱۰ درصدی همراه شده که عمده دلیل آن افزایش واردات طلا و تلفن‌های هوشمند است. نکته قابل توجه در این زمینه، کاهش پوشش عایدات ارزی حاصل از صادرات بوده که چالش‌های جدی برای عرضه ارز ایجاد کرده و می‌تواند منجر به فشار بر ذخایر ارزی و نوسانات نرخ ارز شود.

متوسط قیمت صادرات غیرنفتی در سال ۱۴۰۲ با کاهش ۱۷ درصدی نسبت به سال ۱۴۰۱ به رقم ۳۶۳ دلار به ازای هر تن رسیده است. این در حالی است که متوسط قیمت اقلام وارداتی حدود ۵ درصد افزایش یافته است. آمارها نشان می‌دهد که محصولات معدنی با سهمی معادل ۳۶ درصد از کل ارزش صادرات غیرنفتی، بیشترین سهم را داشته‌اند که نشان‌دهنده عدم تنوع کافی در سبد صادراتی کشور است. فلزات معمولی و مصنوعات آنها با ۲۰ درصد و محصولات صنایع شیمیایی با ۱۴ درصد از کل ارزش صادرات غیرنفتی در رتبه‌های بعدی قرار دارند. این تمرکز بالا بر تعداد محدودی از بخش‌های صادراتی، ساختاری ضعیف در تنوع‌بخشی به صادرات را نشان می‌دهد. در زمینه واردات نیز، ۶ بخش نخست وارداتی در سال ۱۴۰۲ بالغ بر ۷۱ درصد از کل ارزش واردات را به خود اختصاص داده‌اند.

تنوع پایین مقاصد صادراتی ایران چالش‌های تخصصی و پیچیده‌ای را به همراه دارد. این وضعیت باعث افزایش ریسک‌های ژئوپلیتیکی و اقتصادی می‌شود و ایران را در معرض تغییرات ناگهانی در سیاست‌های تجاری و تحریم‌های اقتصادی قرار می‌دهد. وابستگی به بازارهای خاص، قدرت مانور اقتصادی ایران را کاهش داده و به بی‌ثباتی اقتصادی دامن می‌زند. برای بهبود وضعیت تجاری ایران، افزایش تنوع در سبد صادراتی و توسعه استراتژی‌های صادراتی جدید ضروری است. بهبود زیرساخت‌های حمل‌ونقل و فناوری‌های تولیدی، تقویت همکاری‌های تجاری با هدف افزایش صادرات و تنوع‌بخشی به شرکای تجاری از جمله راهکارهای کلیدی برای بهبود توازن تجاری و کاهش وابستگی به واردات است. این اقدامات می‌توانند به ایران کمک کنند تا در مقابل نوسانات جهانی مقاوم‌تر شود، صادرات غیرنفتی را تقویت کند و تراز تجاری کشور را بهبود بخشد.

۳ مزایای حذف کارت بازرگانی و استقرار نظام عضویت فراگیر

با توجه به اهمیت سهولت تجارت در تقویت رقابت‌پذیری و بهبود مشارکت کشور در زنجیره‌های ارزش جهانی، بی‌تردید یکی از الزامات تحقق شعار سال و افزایش مشارکت مردمی در راستای تقویت تولید، بازرنگری در راهبردهای کلان سیاست‌های تجاری کشور از جهات گوناگون است. یکی از این زوایا، حوزه مقررات ناظر بر صادرات و واردات محسوب می‌شود که می‌تواند به طور مستقیم در هزینه و زمان فرایندهای تجارت خارجی کشور و به طور غیرمستقیم در توان رقابت‌پذیری و جایگاه ایران در شاخص‌های بین‌المللی اثرگذار باشد.

در حوزه مقررات ناظر بر تجارت، عدم اصلاح یا ویرایش برخی قوانین، در سطح خرد، چالش‌هایی را برای کسب‌وکارها و در سطح کلان، برای ارتقای رشد تجارت غیرنفتی کشور ایجاد کرده است. یکی از این موارد، الزام بنگاه‌ها به دریافت کارت بازرگانی برای آغاز فرایند تجاری است؛ این در حالی است که رویه در نظام فعلی تجارت جهانی منسوخ شده و در اغلب کشورها، چنین الزامی برای اخذ کارت بازرگانی وجود ندارد. در غالب کشورها فعالان اقتصادی تنها باید کد شناسه تجاری دریافت کنند که جنبه شناسایی و احراز هویت دارد. در چنین شرایطی که اقتصاد کشور با مشکلات عدیده‌ای دست و پنجه نرم می‌کند، افزودن یک مرحله غیرضرور به فرایندهای تجاری، به عنوان عامل محدودکننده تجارت عمل کرده و با افزایش هزینه‌های مبادله، توان رقابت‌پذیری بنگاه‌ها را کاهش خواهد داد. بدین ترتیب، مشارکت مردمی در اقتصاد کشور نیز به واسطه اعمال سیاست‌های محدودکننده فعالیت‌های تجاری کاهش می‌یابد.

از طرف دیگر، با توجه به تجربه سایر کشورها در استقرار نظام عضویت فراگیر، چنین سیستمی می‌تواند نقش اتاق‌های بازرگانی را به عنوان نهادهای عمومی خودگردان و واسطه میان دولت‌ها و نظام بازار تقویت کند و با عضویت همه اشخاص حقوقی ثبت‌شده، امکان نمایندگی و حمایت اتاق از منافع عمومی کل فعالان اقتصادی کشور را فراهم آورد. ضمن اینکه، خودسازماندهی اتاق‌های بازرگانی، به ارتقای بهره‌وری و ظهور خدمات متنوع و با کیفیت در این اتاق‌ها منجر خواهد شد. ثبات درآمدی اتاق‌های بازرگانی نیز در این روش، به تصمیم‌سازی‌های استراتژیک صحیح در سطوح بالای اتاق‌های بازرگانی کمک خواهد کرد.

در این نوشتار، ضمن مروری بر سابقه کارت بازرگانی و عضویت در ایران و سایر کشورها، ضرورت حذف کارت بازرگانی و ایجاد نظام عضویت فراگیر مورد بررسی قرار می‌گیرد و در پایان، با بررسی چالش‌های هر حوزه، نتایج راهکارهای پیشنهادی پیش‌بینی می‌شود.

ارتقای عملکرد نظام مالیاتی بانگه بر فناوری های نسل چهارم صنعت^۴

آدام اسمیت، چهار اصل عدالت، مشخص بودن مالیات، سهولت در وصول مالیات و صرفه جویی را به عنوان داده و چهار معیار توزیع عادلانه بار مالیات ها، ساختار روشن مالیات ها، بهینه سازی مالیات و تبیین شرایط رضایت افراد در اخذ مالیات ها را به عنوان ستاده یک نظام مالیاتی مطلوب تلقی کرده است. نظام مالیاتی هوشمند، با بهره گیری موثر و کارآمد از ظرفیت فناوری های مدرن و هوشمند، امکان دسترسی به داده های با کیفیت از تمام فعالیت های اقتصادی مودیان را داشته و با اشراف کامل و رصد دقیق فعالان اقتصادی، منجر به تحقق چهار اصل و چهار معیار آدام اسمیت می شود. به طور کلی و با استناد به تعاریف بین المللی، نظام مالیاتی هوشمند، نظامی یکپارچه، داده مبنا، مبتنی بر فناوری های نوین هوشمند است و دربرگیرنده ویژگی هایی است که در آن کارایی و عدالت نظام مالیاتی، رضایت ذینفعان، شفاف سازی رویدادهای مالی و مالیاتی و تامین اعتبارات هزینه ای بودجه عمومی کشور به واقعیت می پیوندد. با توجه به اهمیت شناسایی نظام مالیاتی هوشمند در عصر انقلاب صنعتی چهارم، در این گزارش ضمن نگاهی بر نظام مالیاتی هوشمند و اجزای آن، فناوری های نوین به کار گرفته شده در یک نظام مالیاتی هوشمند و مزایای آن مورد بررسی قرار گرفته است.

^۴ برای دریافت فایل کامل گزارش بر روی عنوان گزارش کلیک نمایید

مشارکت عمومی - خصوصی: درس‌هایی از کشورهای در حال توسعه

«مشارکت عمومی - خصوصی» نوعی رابطه قراردادی است که برای طراحی، ساخت یا بازسازی، تأمین مالی و یا بهره‌برداری یک دارایی یا ارائه خدمت عمومی بین دولت و بخش خصوصی منعقد می‌شود. انواع مختلف قراردادهای مشارکت عمومی - خصوصی با توجه به نوع دارایی، وظایف بخش خصوصی و شیوه پرداخت، قابل تعریف هستند. مشارکت عمومی - خصوصی در کشورهای در حال توسعه از یک طرف منجر به کاهش شکاف سرمایه‌گذاری زیرساختی می‌شود و از سوی دیگر، امکان بهره‌برداری دولت‌ها را نیز از توان مدیریتی، اجرایی و تخصصی بخش خصوصی فراهم می‌آورد.

تعداد قراردادهای مشارکت در کشورهای در حال توسعه با نهادسازی و تصویب قانون تخصصی در زمینه مشارکت عمومی - خصوصی، افزایش پیدا کرده است. بنابراین به نظر می‌رسد نقطه شروع مشارکت عمومی - خصوصی در بخشی از کشورهای در حال توسعه، آماده‌سازی زمینه‌های قانونی است.

به طور کلی، بررسی مجموعه قوانین و مقررات موجود در ایران، نشان از نبود یکپارچگی چارچوب قانونی در خصوص مشارکت عمومی - خصوصی در کشور دارد. بر اساس قانون می‌توان گفت یکی از نهادهای متولی اصلی در زمینه مشارکت عمومی - خصوصی سازمان برنامه و بودجه است اما تعدد قوانین غیر تخصصی و بلا تکلیف ماندن لایحه مشارکت عمومی - خصوصی از سال ۱۳۹۷ تاکنون، مجال بهره‌مندی کشور از مزایای مشارکت بخش عمومی و خصوصی را فراهم نکرده است. برای موفقیت اجرای پروژه‌های مشارکت عمومی - خصوصی یک چارچوب قانونی و نظارتی مطلوب، الزامی است. وجود چنین چارچوبی، اعتماد بخش خصوصی به مشارکت عمومی - خصوصی را تعمیق می‌کند. بر این اساس با توجه به تجربه کشورهای منتخب، پیشنهاد می‌شود تصویب لایحه مشارکت عمومی - خصوصی در دستور کار قرار گیرد و ذیل آن به موضوعاتی همچون ریسک پروژه‌ها، مدیریت بدهی و اعتبارات بخش دولتی، روابط بین دولت و بخش خصوصی و نظام پرداخت‌ها توجه شود. با توجه به اینکه این قانون‌گذاری، بخش خصوصی را متأثر می‌کند و بر تصمیم‌گیری فعالان اقتصادی غیر دولتی در تأثیرگذار است پیشنهاد می‌شود در فرآیند تصویب این لایحه و با هدف رفع خلأهای قانونی، از نقطه نظرات این بخش نیز استفاده شود.

معاونت بررسی های اقتصادی

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران